

<https://doi.org/10.15407/econlaw.2019.03.032>

УДК 342.4+32.019.5

С.В. КАМПО, адвокат, партнер

Адвокатське об'єднання «Нечаєв і Партнери», м. Київ, Україна

 orcid.org/0000-0002-7169-0702

ПЕРСПЕКТИВНА РОЛЬ ТА МІСЦЕ АКТИВ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА

Ключові слова: наука господарського права, джерела господарського права, система, Конституція України, акти Конституційного Суду України, конституціоналізація.

Проаналізовано систему джерел господарського права України. Обґрунтовано, що в науці господарського права існують значні розходження поглядів щодо цієї системи, а також стосовно ролі різних джерел. Автор ставить питання про особливості, місце і зміст актів Конституційного Суду України (КСУ) як самостійного джерела господарського права. Звернуто увагу на важливість реалізації Конституції та законів України в господарських правовідносинах на основі актів КСУ. Поставлено питання щодо моніторингу фактичного застосування різних джерел, оцінки їхньої ефективності та необхідності у галузі господарського права. Акцентовано увагу на необхідності узагальнення та реального упровадження правових позицій КСУ у практику органів законодавчої, виконавчої та судової гілок влади щодо господарських правовідносин. Наголошено на необхідності конституціоналізації господарських правовідносин шляхом широкого застосування новітніх методів формування практики конституційної юстиції, зокрема шляхом упровадження та застосування порівняно нового інституту конституційної скарги. Надано рекомендації для удосконалення правозастосовної практики реалізації актів КСУ як джерела господарського права судами загальної юрисдикції.

Вступ. Сучасна юридична наука в Україні активно формує багатогалузеву теорію джерел права, свідченням чого є низка наукових робіт із цієї проблематики, насамперед, у галузі теорії держави і права та публічного права [1–3]. Певне відставання у цих питаннях деяких галузей приватного права обумовлено залишками радянського права (трудове право), порівняно низьким рівнем їх конституціоналізації (цивільне право), тобто прямої дії Конституції України як джерела права. А також пануванням у цих галузях права доктрин юридичного позитивізму, що визнають лише закон та підзаконні акти як джерела права.

Водночас випереджувальний розвиток галузей публічного права, що забезпечують вільний господарський обіг (господарське, конституційне та інші галузі права), зазвичай вказує, що в країні створюються належні передумови для розвитку ринкової економіки. Можливо, в Україні ці процеси ще остаточно не утвердилися, проте вони є, тож певне підвищення ролі даних галузей права в соціально-

економічному житті однозначно відбувається. Як відомо, господарське право, крім елементів публічного права, має і певні елементи приватного права [4], і це позначається як на розумінні самої природи господарського права, так і його джерел тощо.

Питання про джерела господарського права є надзвичайно актуальним для сучасних досліджень, але для початку необхідно розглянути певні загальнотеоретичні проблеми. Відповідно до загальновизнаного в юридичній науці підходу, джерело права — це спосіб зовнішнього виразу правових норм, що вказує на їхню загальнообов'язковість [5, с. 171]. Відомо, що для того, щоб правова норма вступила в дію, стала доступною для реалізації (використання, застосування тощо) для суб'єктів публічно- і приватно-правових відносин, вона повинна мати певний зовнішній вираз (форму), зміст (гіпотезу, диспозицію і санкцію), структуру (внутрішню і зовнішню).

Тобто правова норма має набути якостей (рис), які допомогли б відрізнити її від інших соціальних (зокрема етичних, культурних) та несціальних (біологічних, технічних тощо) норм. За цих обставин кожна правова норма повинна мати певну форму виразу, у якій вона структурується та об'єднується з іншими подібними нормами.

Різні теоретики права мають свої погляди на джерела права як форми вираження правових норм. Так, відомий український учений-теоретик П.М. Рабінович вирізняє такі види зовнішніх форм (джерел) права: 1) правовий звичай; 2) правовий прецедент; 3) нормативно-правовий договір; 4) нормативно-правовий акт [6, с. 104]. По суті — це класична модель джерел права в юридичній науці, яку підтримують більшість учених-юристів.

Деякі теоретики права поділяють джерела права на традиційні та нетрадиційні [7, с. 493]. Традиційними вважають джерела права, що складають їх класичну модель, нетрадиційними — усі інші. До нетрадиційних моделей учені-теоретики нерідко відносять правову доктрину, релігійні тексти та загальні принципи права [8, с. 197].

Слід сказати, що зазначений поділ джерел права з точки зору їх правозастосування є де-що відносним. Деякі нетрадиційні джерела (ті ж загальні принципи права) можуть ставати традиційними. Достатньо широка практика

застосування цих принципів — у контексті реалізації засад верховенства права — тому підтвердження.

Сьогодні спостерігається тенденція до удосконалення та розширення системи джерел права, що відповідає потребам розвитку нових правовідносин. Це не просто наукове припущення, а результат нових конституційних, адміністративних, судових, прокурорських й інших юридичних практик. Серед них багатогалузевій практиці реалізації Конституції України, зокрема у господарському праві, належить одне з ключових місць, оскільки пряма дія її положень, а також правових позицій Конституційного Суду України (далі КСУ), що тлумачить Основний Закон, усе більше знаходить підтримку у суддів, адвокатів, прокурорів, політиків та ін.

Проте одна справа — джерела права у демократичній країні (у країні конституційної демократії), а інша — в країні з авторитарно-тоталітарним режимом.

Так, у певні історичні періоди джерелами права в тоталітарних країнах визнавали: соціалістичну правосвідомість (у період становлення СРСР (1922—1936)); правову ідеологію нацизму в гітлерівській Німеччині (1933—1945) тощо [9, с. 210]. У деяких авторитарних країнах третього світу свого часу джерелами права називали статuti і програми провідних політичних партій (наприклад в Алжирі, Лівії тощо), а нині у деяких мусульманських країнах, зокрема в Ірані, називають ісламську правосвідомість [10, с. 234—274].

Отже, теорії права доводиться співіснувати із джерелами права різних епох і країн, що робить цю дисципліну особливо важливою як для кращого розуміння вітчизняної системи джерел права, так і для вирішення завдань порівняльного правознавства. Саме на такій теоретичній основі в Україні треба визначати стратегію наукових досліджень та розвиток системи джерел права, зокрема в галузі господарського права, оскільки без цього можуть бути прикрі помилки та упущення.

Джерела господарського права. Вище зазначено, що основні положення теорії права стосуються й джерел господарського права. Здебільшого, науковці-господарники розрізняють такі його джерела.

1. Нормативно-правові акти, відображені у господарському законодавстві: у Конституції та

законах України, інших підзаконних актах (указах Президента України, постановою Верховної Ради та Кабінету Міністрів України), у нормативно-правових актах інших органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, наділених господарською компетенцією.

2. Нормативно-правові договори, що втілюються у міжнародних договорах із питань господарювання, зокрема Угоді про асоціацію між Україною та Європейським Союзом 2014 р.; договорах про економічне співробітництво України із іншими країнами, про зони вільної торгівлі, у рамках Світової організації торгівлі тощо. Умови цих договорів визначають повноваження відповідних суб'єктів господарських правовідносин. На практиці ці суб'єкти укладають між собою господарсько-правові договори, договори про зовнішньо-економічну діяльність, які є для них обов'язковими до виконання і за невиконання яких законодавством передбачені відповідні санкції.

3. Судові прецеденти, які базуються на практиці правозастосування загальних, насамперед, господарських судів. Ці прецеденти установлює Верховний Суд, і через його рішення (узагальнення практики) їх можуть застосувати для вирішення аналогічних за змістом господарських справ у судах нижчих рівнів.

4. Правові звичаї, забезпечені сталими, фактичними правилами поведінки у господарських правовідносинах, які повторюються протягом певного тривалого часу, визнані та санкціоновані державою.

Разом із тим, у господарсько-правовій літературі існують й інші підходи до системи джерел господарського права, їх класифікації тощо, пов'язані з особливостями наукових доктрин. Деякі дослідники, наприклад, у своїх доктринах звужують число класичних джерел господарського права, враховуючи лише найпоширеніші у правозастосовній практиці. Інші, навпаки, розширюють це число, враховуючи нові тенденції та віяння в судовій, конституційній, адміністративній та іншій практиці органів державної влади, у господарсько-правовій науці, зарубіжному досвіді.

Так, на думку українського вченого-господарника Р.Б. Прилуцького, існує лише три основні (традиційні) види джерел господарського права: 1) нормативно-правовий акт; 2) санкціонований державою звичай; 3) судовий або адміністративний прецедент [11, с. 409].

Деякі науковці, зокрема О.М. Винник та В.С. Мілаш, у своїх працях стосовно питань класифікації джерел господарського права звертають основну та, подекуди, єдину увагу лише на нормативно-правові акти, що формують систему господарського законодавства. На думку цих вчених, фактично згадані вище нормативно-правові акти складають єдине джерело господарського права [12, с. 32—28; 13, с. 19—24].

Зазначені нормативістські погляди учених-господарників, як вказано вище, на джерела господарського права фактично обумовлені значним впливом у господарсько-правовій науці юридичної школи права. Однак нормативістський підхід до визначення системи і ролі цих джерел не в повному обсязі відповідає сучасним вимогам і потребам регулювання господарських правовідносин. Тому, що цей підхід нерідко звужує (обмежує) права та свободи суб'єктів господарювання. Власне, це одна з головних причин формування нової, соціологічної школи господарського права [14], що з часом сприятиме можливостям розширення предмета правового регулювання даної галузі права на практиці, а відтак — й розширенню системи її джерел за рахунок включення до неї, крім законодавства, ще й елементів легітимної господарсько-правової практики не тільки системи господарських судів усіх ланок, а й, наприклад, конституційного судочинства.

Уже сьогодні різні науковці, які стоять на позиціях юридичної школи господарського права, включають до своїх наукових доктрин певні елементи соціологічної школи (О.В. Джуринський, О.В. Стрельцова, В.А. Устименко та інші).

Важливим проявом формування нової, соціологічної школи господарського права, зокрема, є збільшення її прихильниками числа джерел даної галузі права. Одним із головних напрямів розвитку даної школи в недалекій перспективі може бути реалістична доктрина, що спиратиметься, головним чином, на судову практику.

Отже, сучасна наукова думка припускає існування й розвиток інших, крім традиційних або класичних, джерел господарського права, що диктується потребами ринково-демократичної трансформації господарських відносин. Це стосується таких джерел, як господар-

сько-правова доктрина і загальні принципи права, що формуються, насамперед, шляхом застосування принципу верховенства права. Нові джерела господарського права спочатку проходять апробацію у процесі правового забезпечення господарського обігу, і за її результатами держава їх узаконює чи санкціонує.

З огляду на зростання потреби, насамперед, судової практики, правового забезпечення господарського обігу в якісних джерелах господарського права, проблеми дослідження цих джерел стають украй актуальними, зокрема:

1) потрібна оновлена доктрина джерел господарського права, що відображала б синтез наукових підходів юридичної та соціологічної школи господарського права і реалістичніші підходи авторів до цінності тих чи інших його джерел;

2) необхідним є науковий моніторинг реального використання наявних джерел господарського права задля забезпечення стабільності та законності господарських правовідносин, відповідності їхнього методу правового регулювання завданням на шляху економічної дерегуляції, модернізації та євроінтеграції;

3) існує потреба напрацювати наукові критерії ефективності та дієвості різних джерел господарського права (законів, судових прецедентів, міжнародних договорів тощо) на основі кількісних даних (зокрема статистичних), а також якісних показників (ролі цих джерел у захисті прав і законних інтересів суб'єктів господарювання).

Досліджуючи праці вітчизняних учених-господарників, можна легко з'ясувати, що у них часом склалися різні погляди щодо того, яке місце займає те чи інше джерело господарського права у системі регулювання відповідних відносин. Це пов'язано зі змінами у даній системі, що сталися після переходу незалежної України від радянської до романо-германської правової сім'ї з елементами, властивими англо-американській правовій сім'ї (зокрема прецеденти).

Як континентальна держава Україна належить до романо-германської правової сім'ї, у якій основним джерелом права є закон або інший нормативно-правовий акт. Проте, під впливом процесів глобалізації господарських зв'язків у світі, для України важливим джерелом господарського права стає судовий прецедент. Останній усе більше стає загальновизна-

ним джерелом господарського права, а тому теоретико-практична цінність судового прецеденту зростає.

На жаль, Господарський процесуальний кодекс України (навіть, у новій його редакції), на відміну від деяких інших процесуальних кодексів України, ще не систематизував господарську судову практику за критеріями типових і зразкових судових справ щодо їхньої предметності, суб'єктності або ж способу застосування в аналогічних справах. Очевидно, що такий підхід до цього Кодексу на законодавчому рівні мав би позитивні наслідки.

Тим більше, що господарське процесуальне законодавство містить положення, які дозволяють переглядати судові справи у касаційній інстанції саме на підставі неправильного застосування господарськими судами одних і тих самих норм права. Це не може не свідчити про потенціал розвитку судового прецеденту як «широкого» джерела господарського права у майбутньому. Дане джерело права має опору також у рішеннях Європейського суду з прав людини, обов'язкових для судових інстанцій України.

Учені-господарники А.Я. Пилипенко та В.С. Щербина вважають, що такі форми права як правовий звичай і судовий прецедент у сфері господарювання застосовуються надзвичайно мало [15, с. 20]. Частково це так і не так. Раніше судова практика дійсно нерегулярно застосовувала ці джерела права. Проте сьогодні такі джерела господарського права як судовий прецедент, правовий звичай чи міжнародно-правовий договір практикуються значно частіше (з урахуванням положень «процесуальної реформи» кінця 2017 р.).

Однак якби господарсько-правова наука глибше та конструктивніше обґрунтовувала мету, межі та способи упровадження зазначених джерел на практиці, то, можливо, результати були б іншими. Дороговказом для такого застосування поки що залишається Касаційний Суд, який, в силу своїх конституційних повноважень і законних очікувань суб'єктів господарювання, подекуди наближається до мети цих джерел.

Серед джерел господарського права, що ще не надто часто застосовуються на практиці, варто згадати першоджерело господарсько-правового регулювання — Конституцію України, її роль поступово зростає. Вона формально є

основним джерелом господарського законодавства, проте нечасто застосовується, оскільки вважається, що поточне законодавство вичерпно реалізує її положення. Проте це не так, бо відповідно до ст. 8 Конституції України її положення є нормами прямої дії незалежно від того, чи мають вони розвиток у чинному законодавстві чи ні. До того ж на підставі принципу верховенства Конституції закони можуть бути скасовані з огляду на те, що вони є несправедливими або ухвалені з процедурними правопорушеннями.

Конституція України формально забезпечує захист прав і свобод суб'єктів господарювання, гарантує інші конституційні права та цінності. Проте для досягнення реальної мети такого захисту потрібно задіювати різні її механізми і засоби: конституційні скарги громадян, конституційні подання і звернення до КСУ, внесені через відповідні органи державної влади тощо.

Отже, джерела господарського права — це не лише певні форми вираження норм даної галузі права, але й важливі фактори господарсько-правового життя, що відображають його динаміку, співвідношення між юридичним і фактичним у господарському праві, слугують механізмами захисту прав і свобод суб'єктів господарювання.

Акти КСУ як джерела господарського права.

Отже, до системи джерел господарського права треба зараховувати й акти КСУ. Питання про ці акти як джерело права є не таким простим, як може здатися на перший погляд, воно має значення і за межами даної юридичної науки — науки господарського права.

Після конституційної реформи судової влади 2016 р. КСУ із органу судової влади був перетворений на незалежний орган судового конституційного контролю, покликаний захищати Конституцію України. Проте зміни у правовому статусі КСУ не вплинули на природу, роль і значення його рішень і висновків, які відповідно до ст. 151-2 Конституції України є обов'язковими, остаточними і не можуть бути оскарженими.

Основне призначення КСУ — конституційний контроль за додержанням верховенства Конституції України у законах та інших актах органів державної влади (Парламенту, Президента та Уряду України), в актах Верховної Ради Автономної Республіки Крим з ме-

тою захисту гідності та прав людини, територіальної цілісності, інших конституційних цінностей, тлумачення положень Конституції України для з'ясування їх аутентичного правового змісту, характеру, меж дії та інших юридично значущих параметрів. Результати такої діяльності КСУ мають використовуватися для правотворчої, правозастосовної та правоконтрольної діяльності органів державної влади.

На перший погляд, акти КСУ — рішення, висновки та ухвали — стосуються конституційного права, і тому деякі автори їх автоматично відносять до джерел конституційного та інших галузей публічного права (головним чином, адміністративного права), оскільки і сам Суд є інститутом публічного права.

Однак це не зовсім так. Унікальність актів КСУ як джерел права полягає у тому, що вони мають юридичне і практичне значення як для галузей публічного, так і приватного права. А отже, і для господарського права, яке поєднує у собі значення публічно- та приватно-правові елементи.

Як слушно стверджують деякі судді КСУ, «фактично рішення Конституційного Суду України — це конституційні норми у їх динаміці» [16, с. 87]. Тобто акти Конституційного Суду України фактично стоять в ієрархії правових актів наступними після Конституції України, проте їх не завжди так оцінюють різні автори. Після конституційної реформи судової влади 2016 р. роль актів КСУ суттєво зросла завдяки запровадженню інституту конституційної скарги [17].

На сьогодні КСУ розглянув ряд справ із питань господарського права і процесу та ухвалив рішення, що стали важливими інструментами регулювання господарсько-матеріальних і процесуальних правовідносин [18—22]. Водночас як з точки зору позитивного (дозволи), так і негативного (заборони) правового регулювання. До того ж багато рішень КСУ загальноправового характеру — з питань верховенства права [23], прав людини [24] тощо — опосередковано мають наукове і практичне значення для господарсько-правового регулювання.

Практика Суду також охоплює сотні відмовних ухвал (з відповідною аргументацією), що мають відношення до господарського законодавства і процесу.

Усе вищезазначене про акти КСУ як джерела господарського права вказує на те, що існує певний обсяг практики Суду з цих питань. А значить, існує й суспільна потреба в її науковому узагальненні та виробленні на цій основі практичних рекомендацій щодо використання, виконання, додержання та застосування правових позицій КСУ у господарському праві та, відповідно, у законотворчому процесі щодо модернізації правового забезпечення господарських відносин.

На сьогодні серед учених-господарників немає єдності стосовно питання про те, чи є акти КСУ джерелами господарського права? Серед учених, які визнають їх такими, — В.А. Устименко, Р.Б. Прилуцький, Р.А. Джабраїлов, Р.А. Химчук, О.В. Джуринський та інші. Проте, більшість поки що не визнають джерелами господарського права акти КСУ та не згадують про них у наукових працях. Подібна ситуація властива й іншим галузевим юридичним наукам.

Щоб переконати фахівців, які не визнають акти КСУ джерелом господарського права, потрібні докази та аргументи, насамперед, наукові. Головна причина такого дещо нігілістичного ставлення вчених-господарників до цих актів — відсутність їх наукової доктрини. Це також пов'язано, як зазначено вище, з домінуванням серед цих учених-господарників ідеології юридичного позитивізму, що зводить право головним чином до закону [25, с. 60].

Відсутність наукової доктрини актів КСУ як джерела господарського права призводить до того, що у процесі вирішення господарських справ (спорів) не складається відповідна судова, адміністративна та інша правозастосовна практика реалізації цих актів. Тому не формуються ні господарсько-правова традиція та звичаї, ні відповідна культура, що є необхідними елементами цивілізованого господарсько-правового регулювання та розвитку господарського обігу.

На практиці нерідко скептичним є ставлення до актів КСУ як джерела господарського права, зокрема, серед суддів господарських судів, адвокатів та інших учасників господарського процесу. Вони вважають, що ці акти, виходячи із конституційного статусу Суду, є джерелами конституційного права, а тому вони не мають прямого відношення до розгляду і вирішення господарських спорів. На-

справді акти КСУ можуть бути джерелами як конституційного, так і господарського права, а тому їх невиконання, тобто незастосування (неврахування), повинно в ідеалі тягнути за собою юридичну відповідальність винних осіб.

Аналіз актів КСУ вказує, що вони часто мають комплексний, багатоаспектний характер і містять, крім норм господарського права, також норми інших галузей права: адміністративного, земельного, фінансового тощо. Варто погодитися з думкою О.М. Вінник про комплексні нормативні акти, що містять норми різних галузей права, однак входять до системи господарського законодавства [12, с. 33]. Тому акти КСУ, вміщуючи у собі нормативні положення або правові позиції з різних галузей права, стають також джерелами господарського права (за умови наявності серед них аналізу норм господарського законодавства).

Акти КСУ як джерела господарського права мало чим відрізняються від джерел інших галузей права, наприклад, за своїми функціями. Вони також виконують регулятивну, захисну, інформаційну та інші правові функції. Проте за своєю роллю (значенням) та місцем у системі джерел господарського права акти Конституційного Суду суттєво відрізняються від інших його джерел: законів, підзаконних нормативно-правових актів і рішень судів загальної юрисдикції.

По-перше, рішення КСУ треба сприймати як акти, що стоять в ієрархії актів господарського законодавства другими після Конституції України. Тому, наприклад, закони (акти, ухвалені Верховною Радою України) не можуть конкурувати з його рішеннями, хоча на практиці таке трапляється. У разі існування суперечності між положеннями закону і правовими позиціями КСУ, перевага має надаватися останнім.

По-друге, акти КСУ можуть мати як нормативний, так і казуальний характер, але завжди вони мають бути обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень і господарської діяльності. Ці акти є обов'язковими і для самого Суду, який може від них відступити лише за наявності певних обставин.

По-третє, акти КСУ мають справи з конституційними принципами і цінностями: гідністю та правами людини, верховенством права, а також із конституційно-господарськими інститутами — правом приватної власності,

принципами економічної конкуренції та багатоманітності тощо. Тому акти Конституційного Суду можуть служити, зокрема, не тільки джерелом для правозастосовної практики, але й джерелом для господарського законотворення, сприяти модернізації та реформуванню системи державного управління економікою тощо.

Усе зазначене вказує на те, що акти КСУ як джерела господарського права мають різнопланове значення і можуть реально служити суб'єктам господарювання та учасникам господарського процесу засобами для досягнення їхніх легальних цілей і завдань. Однак тут потрібна широка науково-просвітницька робота серед цих суб'єктів та учасників із тим, щоб сформувати в них нову господарську правосвідомість, що спиратиметься на нову демократичну конституційну і правову культуру загалом. Без цього належне упровадження актів Суду як джерел господарського права буде сповільнено і воно може затягнутися не на роки, а на десятиліття.

Підвищення ролі актів КСУ як джерел господарського права, особливо після впровадження права громадян на конституційну скаргу, може певним чином вплинути на якість захисту прав суб'єктів господарювання. Ці акти у межах Конституції та законів України обмежують органи державної влади та органи місцевого самоврядування, що має позитивне значення для цих суб'єктів. Широка реалізація таких актів Суду може призвести до прискорення процесів модернізації господарського законодавства. З цією метою запропоновано такі кроки.

1. Відповідно до актів КСУ законодавець повинен оперативніше змінювати або ухвалювати нові норми господарського законодавства, скасовуючи застарілі, рудиментарні або такі, що себе вичерпали. Ці акти повинні реально стати після Конституції України головними джерелами у законотворчій діяльності Парламенту з питань модернізації господарського законодавства.

2. Необхідно звернути увагу органів виконавчої влади та місцевого самоврядування на необхідність приведення їхніх актів у відповідність із актами КСУ з господарських питань. Це створить можливість увідповіднювати акти суб'єктів владних повноважень із цих питань фактично із Конституцією Украї-

ни та здійснювати оновлення механізмів їх реалізації з метою покращення господарського обігу тощо.

3. Суб'єкти господарювання, які зазнають шкоди внаслідок невиконання рішень КСУ, мають право належним чином реагувати на такі факти, звернувшись у відповідному порядку не тільки до Державного бюро розслідувань, але й до загального суду щодо відшкодування моральної та матеріальної шкоди. Про ці факти варто також повідомляти КСУ, який управи надіслати суб'єкту владних повноважень, який ігнорує його рішення, відповідне письмове звернення.

4. Інститут конституційної скарги громадян, що новою редакцією відповідних положень Конституції України і Закону України «Про Конституційний Суд України» покликаний стати інструментом захисту та поновлення порушених прав і свобод суб'єктів господарювання. На жаль, сьогодні суб'єкти господарювання ще рідко звертаються із такими скаргами, насамперед, через брак конституційної просвіти. Активна реалізація суб'єктами господарювання права на конституційну скаргу може призвести до розширення належного, прозорого та прогнозованого господарського обігу в країні.

5. Постає необхідність упровадження актів КСУ у широку практику господарських судів — поодинокі суди вже роблять посилання на його рішення [26]. Тому потрібне окреме узагальнення Касаційного Господарського Суду в складі Верховного Суду (далі КГС ВС) щодо виконання рішень і застосування відповідної практики КСУ. У цьому узагальненні КГС ВС міг би також надати роз'яснення і рекомендації щодо реалізації актів судового конституційного контролю.

Отже, перелічені вище проблеми навколо актів КСУ дають підстави стверджувати їхню важливість і дієвість як джерела господарського права для процесів господарського правотворення і правозастосування. Ці акти потребують уваги сучасної доктрини господарського права, і тому їх уведення в науковий обіг має призвести до нових наукових і практичних результатів.

Перспективною є точка зору деяких учених-господарників, які вбачають в актах КСУ як джерелах господарського права перспективний предмет наукових досліджень. Проаналі-

зувавши праці таких учених-господарників, можна відмітити бажання дослідників розширити межі та удосконалити методи правового регулювання господарських суспільних відносин, наблизити їх до конституційних стандартів і гарантій здійснення господарської діяльності та забезпечення прав і свобод суб'єктів господарювання.

Зокрема, особливість актів КСУ як джерела права полягає у тому, що їх важко ідентифікувати з конкретними їх видами: нормативно-правовими актами, судовими прецедентами тощо. Як з'ясували вчені, ці акти можуть набувати форм майже всіх видів цих джерел [27]. Це вказує на складний, багатоаспектний характер актів КСУ, і тому їх віднесення до джерел господарського права нерідко спричиняє певні проблеми [28, с. 91].

За походженням акти КСУ виникають не з господарського обігу, а з Конституції України, яку тлумачить і застосовує відповідний судовий орган — КСУ. Очевидно, що дані акти є специфічним джерелом господарського права, проте саме вони втілюють конституційні принципи розвитку господарського обігу, що закріплені у ст. 5 Господарського кодексу України. Ці акти покликані бути основою модернізації правового регулювання відносин у сфері господарювання та забезпечувати їх суб'єктам вищу форму соціально-економічної та правової захищеності.

Отже, правова природа актів КСУ є перспективним предметом наукових досліджень у галузі господарського права. Формально їхнє місце у системі джерел господарського права визначено тим, що вони є наступними актами після Конституції України. Практично, цим актам у системі джерел господарського права поки що належить скромне місце після інших його джерел. Однак надалі, у міру посилення процесів конституціоналізації господарського права (і законодавства), тобто наповнення його інститутів і положень конституційним змістом, зокрема під впливом практики реалізації Конституції України органами державної влади тощо, їхня роль і значення будуть зростати.

Заключні положення. Очевидно, що існує велика різниця між ринковими та адміністративними механізмами захисту національної економіки та її суб'єктів господарювання. Перші механізми зорієнтовано на досягнення сталих

і довготривалих економічних публічних відносин, зокрема, завдяки системному забезпеченню як прав і свобод учасників господарських відносин, так і стабільності економічної системи в цілому. Інші механізми частіше за все спрямовані на досягнення короткострокових антикризових проміжних результатів та не мають системного вектора свого розвитку в сучасних демократіях, що мають на меті побудову соціальної ринкової економіки.

Власне всі розвинуті країни орієнтуються на першу модель економічного розвитку, а слабборозвинуті — на другу, а тому останні залишаються такими, як є, поки не почнуть упроваджувати у господарських відносинах демократичні конституційні цінності (гідності та прав людини, верховенства права, конституційної демократії) тощо. Отже, Україні треба швидше упроваджувати названі цінності з метою набуття рис країни першої моделі розвитку.

Одним із головних критеріїв щодо правових механізмів регулювання господарських відносин можна вважати упровадження принципів і положень Конституції України та актів КСУ як джерела господарського права, що здатне сформулювати найстабільніші правила економічної гри та умови розвитку господарського обігу. У зв'язку з цим потрібна вже згадувана, однак ще відсутня, позиція судової гілки влади (господарських судів на чолі з КГС ВС) щодо системного та органічного застосування практики КСУ.

Як видно з виконаного дослідження, питання системи джерел господарського права в Україні ще не знайшли належного теоретичного вирішення, зокрема через відсутність наукової доктрини щодо ролі та значення актів Конституційного Суду України у цій системі. Сьогодні дослідження зазначених актів є вкрай актуальним з огляду на такі факти:

- зростає важливість актів КСУ як джерела господарського права і це обумовлює необхідність в організації правового аудиту з тим, щоб в умовах європейського вектора розвитку країни дати оцінку їхньому стану, ефективності та перспективам регулювання ними господарських відносин;

- украї необхідно є доктрина актів КСУ як джерел господарського права, що має стати певним стимулом до ширшого їхнього застосування у господарсько-правовій практиці та правотворчості;

• акти Конституційного Суду України актуалізують питання конституціоналізації традиційних і нетрадиційних джерел господарського права, що є особливо цінним в умовах формування в Україні конституційної демократії та соціально зорієнтованої ринкової економіки [29].

Реальне поповнення системи джерел господарського права актами КСУ означає, що ця галузь права наближається до цивілізованих, європейських стандартів, коли ці акти стають безпосередньо діючим господарським правом (законодавством) і слугують гарантами конституціоналізації господарських правовідносин. Такі джерела права як акти КСУ мають реальну можливість опосередковано впливати на формування конституційної господарської правосвідомості суб'єктів господарювання законодавства та безпосередньо на їх правовідносини між собою, а також між собою та державою.

Разом із тим, причини недовіри до актів Конституційного Суду України як джерела господарського права, що існують серед частини науковців і великого числа практиків, мають більше ментальний, аніж прагматичний характер. Недостатня наукова розробленість даної теми та відсутність практичних семінарів тощо суб'єктів господарювання впливають на стан цієї недовіри. Потрібна значна науково-просвітницька робота вчених-господарників із суб'єктами господарювання, а також із суддями, державними службовцями, адвокатами, експертами та іншими учасниками господарського процесу.

Місце актів КСУ у системі джерел господарського права визначено тим, що вони за своєю природою повинні мати вищу юридичну силу порівняно з актами законодавчої та виконавчої влади, судових органів, зокрема органів прокуратури та місцевого самоврядування. Важлива особливість актів судового конституційного контролю полягає у тому, що самі суб'єкти господарювання можуть опосередковано впливати на формування даного джерела господарського права. Зокрема, шляхом внесення до

КСУ конституційних скарг із метою скасування неконституційних положень актів господарського законодавства.

Проаналізувавши наукові та практичні аспекти щодо ролі актів КСУ як самостійного джерела господарського права, можна дійти таких висновків:

• ці акти мають особливо важливе значення для правового регулювання господарських відносин, оскільки опосередковують конституційні положення у господарсько-правову практику;

• акти КСУ як порівняно нове та специфічне джерело господарського права потребують детальнішого та поглибленого наукового вивчення з метою формування відповідної доктрини, а відтак — професійного праворозуміння у суддів господарських судів та інших юристів-господарників, зокрема, з урахуванням того, що в цих актах реалізується, насамперед, принцип верховенства права;

• необхідно розгорнути широку наукову дискусію вчених-господарників, конституціоналістів, адміністративістів тощо з приводу природи актів КСУ як джерела господарського права, адже тільки таким чином можна дійти згоди з ключових питань, урахувавши те, що відмінності в оцінках правової природи актів КСУ нерідко пов'язані з позиціями різних наукових шкіл, зокрема, формально-юридичної, соціологічної та природно-правової [10, с. 408].

Якщо керуватись принципом одного зі співзасновників концепції поведінкової економіки, лауреата Нобелівської премії Р. Талера: накопичуй завтра більше [30, с. 366], то майбутнє актів КСУ у господарському праві не викликає сумнівів. З часом, коли їх буде більше і вони активніше будуть застосовуватися судами та адміністративними органами для врегулювання господарських відносин, ці акти можуть стати для системи джерел господарського права тією матрицею, що об'єднає та спрямує їх на реалізацію закладених у Конституції України цінностей соціально орієнтованої ринкової економіки та господарського порядку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Джерела конституційного права України. Відп. ред. Ю.С. Шемшученко, О.І. Ющик. Київ: Наук. думка, 2010. 709 с.
2. Джуринський О.В. Джерела господарського права України. Київ: Ліра-К, 2016. 204 с.

3. Пархоменко Н.М. Джерела права: проблеми теорії та методології. Київ: Юрид. думка, 2008. 336 с.
4. Господарське право. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Господарське_право (дата звернення: 21.06.2019).
5. Юридична енциклопедія: В 6 т. Т. 2: Д—Й. Київ: Укр. Енцикл., 1999. 744 с.
6. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави. Вид. 5-те, зі змінами. Навчальний посібник. Київ: Атіка, 2011. 176 с.
7. Скакун О.Ф. Теория государства и права (энциклопедический курс): Учебник. Харьков: Эспада, 2005. 840 с.
8. Теорія держави та права: підручник. За заг. ред. Є.О. Гіди. Київ: О.С. Ліпкан, 2011. 576 с.
9. Теорія держави і права: підручник. За заг. ред. А.С. Васильєва. Київ: КНТ, 2009. 464 с.
10. Конституции государств Азии. В 3-х т. Т. 1. Западная Азия. Москва: Норма, 2010. 543 с.
11. Прилуцький Р.Б. Джерела господарського права за чинним законодавством України. *Форум Права*. 2010. № 2. С. 409—419.
12. Вінник О.М. Господарське право: Курс лекцій. Київ: Атіка, 2004. 624 с.
13. Мілаш В.С. Господарське право: Курс лекцій. У 2 ч. Ч. 1. Харків: Право, 2008. 496 с.
14. Сердюк О.В. Соціологічний підхід у сучасному правознавстві: пізнання соціальності права. Харків: Яшма, 2007. 320 с.
15. Пилипенко А.Я., Щербина В.С. Основи господарського права України: Навч. посібник. 2-е вид., доп. Київ: МАУП, 1996. 268 с.
16. Маркуш М. Шляхи підвищення ефективності виконання рішень Конституційного Суду України: теоретичні та практичні аспекти. *Вісник Конституційного Суду України*. 2009. № 5. С. 76—88.
17. Гульгай М.М. Вибрані праці. Київ: Ваіте, 2018. 273 с.
18. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням відкритого акціонерного товариства «Концерн Стирол» щодо офіційного тлумачення положення абзацу першого пункту 1 частини першої статті 12 Господарського процесуального кодексу України (справа про оспорювання актів у господарському суді) від 02.07.2002 № 13-рп/2002. *Офіційний вісник України*. 2002. № 32. Ст. 1510.
19. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Товариства з обмеженою відповідальністю «Торговий Дім «Кампус Коттон клуб» щодо офіційного тлумачення положення частини другої статті 124 Конституції України (справа про досудове врегулювання спорів) від 09.07.2002 № 15-рп/2002. *Офіційний вісник України*. 2002. № 28. Ст. 1333.
20. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Антимонопольного комітету України про офіційне тлумачення поняття «організація розповсюдження поштових марок, маркованих конвертів і карток», яке вживається в абзаці другому частини третьої статті 15 Закону України «Про поштовий зв'язок» (справа про організацію розповсюдження поштових марок, маркованих конвертів і карток) від 28.05.2003 № 10-рп/2003. *Офіційний вісник України*. 2003. № 23. Ст. 1085.
21. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Центральної спілки споживчих товариств України про офіційне тлумачення положень пункту 1 статті 9, пункту 1 статті 10 Закону України «Про споживчу кооперацію», частини четвертої статті 37 Закону України «Про кооперацію» (справа про захист права власності організацій споживчої кооперації) від 11.11.2004 № 16-рп/2004. *Офіційний вісник України*. 2004. № 48. Ст. 3158.
22. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням закритого акціонерного товариства «Оболонь» та громадянина Винника Віктора Володимировича про офіційне тлумачення положень частини другої статті 28 Закону України «Про господарські товариства», пункту 1, абзацу першого пункту 5 статті 4 Закону України «Про власність» (справа про права акціонерів ЗАТ) від 11.05.2005 № 4-рп/2005. *Офіційний вісник України*. 2005. № 21. Ст. 1135.
23. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 02.11.2004 № 15-рп/2004. *Офіційний вісник України*. 2004. № 45. Ст. 2975.
24. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 52 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про особливості звільнення з посад осіб, які суміщають депутатський мандат з іншими видами діяльності» та конституційним поданням 89 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень пункту 2 частини другої статті 90 Конституції України, статті 5 Закону України «Про особливості звільнення з посад осіб, які суміщають депутатський мандат з іншими видами діяльності» (справа про звільнення народних депутатів України з інших посад у разі суміщення) від 29.01.2008 № 2-рп/2008. *Офіційний вісник України*. 2008. № 80. Ст. 2697.
25. Кампо С. Акти Конституційного Суду України в системі джерел господарського права. *Юридичний журнал*. 2012. № 3. С. 58—61.
26. Постанова Вишого господарського суду України від 04.08.2010 № Б26/15/49/04. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/SD100510.html (дата звернення: 20.05.2019).

27. Кампо В.М. Чи потрібна була конституційна демократія для становлення соціально зорієнтованої економіки в Україні у 1994—2004 роках? (критичні роздуми з приводу однієї статті). *Економіка та право*. 2018. № 3 (51). С. 101—117. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2018.03.101>
28. Кампо В.М., Гринюк Р.Ф., Устименко В.А. Система джерел права в актах органу конституційної юстиції: проблеми теорії. *Вісник Конституційного Суду України*. 2013. № 2. С. 62—75.
29. Конституційні основи правового забезпечення економіки України (проблеми конституційної економіки): зб. наук. матеріалів «круглого столу» (м. Донецьк, 2 липня 2010 р.). Наук. ред. В.К. Мамутов. Донецьк—Київ: Юго-Восток, 2011. 121 с.
30. Талер Р. Поведінкова економіка. Як емоції впливають на економічні рішення. Пер. з англ. Київ: Наш формат, 2018. 464 с.

Надійшла 01.08.2019

REFERENCES

1. Dzherela konstytutsiinoho prava Ukrainy. Vidp. red. Yu.S. Shemshuchenko, O.I. Yushchuk. Kyiv: Naukova dumka, 2010. 709 p. [in Ukrainian].
2. Dzhurynskiy O.V. Dzherela hospodarskoho prava Ukrainy. Kyiv: Lira-K, 2016. 204 p. [in Ukrainian].
3. Parkhomenko N.M. Dzherela prava: problemy teorii ta metodologii. Kyiv: Iurydychna dumka, 2008. 336 p. [in Ukrainian].
4. Hospodarske pravo. Vikipediia. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Господарське_право [in Ukrainian].
5. Yurydychna entsyklopediia: V 6 vol. Vol. 2. Kyiv: Ukr. Entsycl., 1999. 744 p. [in Ukrainian].
6. Rabinovych P.M. Osnovy zahalnoi teorii prava ta derzhavy. Vydannia 5-te, zi zminamy. Navchalnyi posibnyk. Kyiv: Atika. 2011. 176 p. [in Ukrainian].
7. Skakun O.F. Teorija gosudarstva i prava (jenciklopedicheskij kurs): Uchebnik. Kharkiv: Jespada, 2005. 840 p. [in Russian].
8. Teoriia derzhavy ta prava: pidruchnyk. Za zah. red. Ye.O. Hidy. Kyiv: O.S. Lipkan, 2011. 576 p. [in Ukrainian].
9. Teoriia derzhavy i prava: pidruchnyk. Za zah. red. A.S. Vasylieva. Kyiv: KNT, 2009. 464 p. [in Ukrainian].
10. Konstitucii gosudarstv Azii. V 3-h vol. Vol. 1. Zapadnaja Azija. Moskva: Norma, 2010. 543 p. [in Russian].
11. Prylutskiy R.B. Dzherela hospodarskoho prava za chynnym zakonodavstvom Ukrainy. *Forum Prava*. 2010. No. 2. P. 409-419 [in Ukrainian].
12. Vinnyk O.M. Hospodarske pravo: Kurs. Lektsii. Kyiv: Atika, 2004. 624 p. [in Ukrainian].
13. Milash V.S. Hospodarske pravo: Kurs lektsii: U 2 p. Part 1. Kharkiv: Pravo, 2008. 496 p. [in Ukrainian].
14. Serdiuk O.V. Sotsiologichniy pidkhid u suchasnomu pravoznavstvi: piznannia sotsialnosti prava. Kharkiv: Yashma, 2007. 320 p. [in Ukrainian].
15. Pylypenko A.Ia., Shcherbyna V.S. Osnovy hospodarskoho prava Ukrainy: Navch. posibnyk. 2-e vyd., dop. Kyiv: MAUP, 1996. 268 p. [in Ukrainian].
16. Markush M. Shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti vykonannia rishen Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy: teoretychni ta praktychni aspekty. *Visnyk Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy*. 2009. No. 5. P. 76-88 [in Ukrainian].
17. Hultai M.M. Vybrani pratsi. Kyiv: Vaite, 2018. 273 p. [in Ukrainian].
18. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym zvernenniam vidkrytoho aktsionernoho tovarystva "Kontsern Styrol" shchodo ofitsiinoho tлумachennia polozhennia abzatsu pershoho punktu 1 chastyny pershoi statti 12 Hospodarskoho protsesualnogo kodeksu Ukrainy (sprava pro osporiuvannia aktiv u hospodarskomu sudi). 02.07.2002 No. 13-rp/2002. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. 2002. No. 32. Art. 1510 [in Ukrainian].
19. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym zvernenniam Tovarystva z obmezhenoiu vidpovidalnistiu "Torhovi Dim "Kampus Kotton klub" shchodo ofitsiinoho tлумachennia polozhennia chastyny druhoi statti 124 Konstytutsii Ukrainy (sprava pro dosudove vrehuliuvannia sporiv). 09.07.2002 No. 15-rp/2002. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. 2002. No. 28. Art. 1333 [in Ukrainian].
20. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam Antymonopolnogo komitetu Ukrainy pro ofitsiine tлумachennia poniattia "orhanizatsiia rozpovsiudzhennia poshtovykh marok, markovanykh konvertiv i kartok", yake vzhivaietsia v abzatsi druhomu chastyny tretioi statti 15 Zakonu Ukrainy "Pro poshtovyi zviazok" (sprava pro orhanizatsiiu rozpovsiudzhennia poshtovykh marok, markovanykh konvertiv i kartok). 28.05.2003 No. 10-rp/2003. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. 2003. No. 23. Art. 1085 [in Ukrainian].
21. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym zvernenniam Tsentralnoi spilky spozhyvchykh tovarystv Ukrainy pro ofitsiine tлумachennia polozhen punktu 1 statti 9, punktu 1 statti 10 Zakonu Ukrainy "Pro spozhyvchu kooperatsiiu", chastyny chetvertoi statti 37 Zakonu Ukrainy "Pro kooperatsiiu" (sprava pro zakhyst prava vlasnosti orhanizatsii spozhyvchoi kooperatsii). 11.11.2004 No. 16-rp/2004. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. 2004. No. 48. Art. 3158 [in Ukrainian].
22. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym zvernenniam zakrytoho aktsionernoho tovarystva "Obolon" ta hromadianyna Vynnyka Viktora Volodymyrovycha pro ofitsiine tлумachennia polozhen chas-

- tyny druhoi statti 28 Zakonu Ukrainy "Pro hospodarski tovarystva", punktu 1, abzatsu pershoho punktu 5 statti 4 Zakonu Ukrainy "Pro vlasnist" (sprava pro prava aktsioneriv ZAT). 11.05.2005 No. 4-rp/2005. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*. 2005. No. 21. Art. 1135 [in Ukrainian].
23. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam Verkhovnoho Sudu Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) polozhen statti 69 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy (sprava pro pryznachennia sudom bilsh miakoho pokarannia). 02.11.2004 No. 15-rp/2004. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*. 2004. No. 45. Art. 2975 [in Ukrainian].
 24. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam 52 narodnykh deputativ Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) Zakonu Ukrainy "Pro osoblyvosti zvilnennia z posad osib, yaki sumishchaiut deputatskyi mandat z inshymy vydamy diialnosti" ta konstytutsiinym podanniam 89 narodnykh deputativ Ukrainy pro ofitsiine tлумachennia polozhen punktu 2 chastyny druhoi statti 90 Konstytutsii Ukrainy, statti 5 Zakonu Ukrainy "Pro osoblyvosti zvilnennia z posad osib, yaki sumishchaiut deputatskyi mandat z inshymy vydamy diialnosti" (sprava pro zvilnennia narodnykh deputativ Ukrainy z inshykh posad u razi sumishchennia). 29.01.2008 No. 2-rp/2008. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*. 2008. No. 80. Art. 2697 [in Ukrainian].
 25. Kampo S. Akty Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy v systemi dzherel hospodarskoho prava. *Yurydychnyi zhurnal*. 2012. No. 3. P. 58-61 [in Ukrainian].
 26. Postanova Vyschchoho hospodarskoho sudu Ukrainy. 04.08.2010 No. B26/15/49/04. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/SD100510.html [in Ukrainian].
 27. Kampo V.M. Was constitutional democracy necessary for the establishment of a socially oriented market economy in Ukraine in 1994-2004? (Critical Reflection on the Article). *Economics and Law*. 2018. No. 3 (51). P. 101-117. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2018.03.101> [in Ukrainian].
 28. Kampo V.M., Hryniuk R.F., Ustymenko V.A. Systema dzherel prava v aktakh orhanu konstytutsiinoi yustytzii: problemy teorii. *Visnyk Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy*. 2013. No. 2. P. 62-75 [in Ukrainian].
 29. Konstytutsiini osnovy pravovoho zabezpechennia ekonomiky Ukrainy (problemy konstytutsiinoi ekonomiky): zbirnyk naukovykh materialiv "kruhloho stolu" (m. Donetsk, 2 lypnia 2010 r.). Nauk. red. V.K. Mamutov. Donetsk-Kyiv: Yuho-Vostok, 2011. 121 p. [in Ukrainian].
 30. Taler R. Povedinkova ekonomika. Yak emotsii vplyvaiut na ekonomichni rishennia. Per. z anhli. Kyiv: Nash format, 2018. 464 p. [in Ukrainian].

Received 01.08.2019

С.В. Кампо

Адвокатское объединение «Нечаев и Партнеры», г. Киев, Украина

ПЕРСПЕКТИВНАЯ РОЛЬ И МЕСТО АКТОВ КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА УКРАИНЫ В СИСТЕМЕ ИСТОЧНИКОВ ХОЗЯЙСТВЕННОГО ПРАВА

Проанализирована система источников хозяйственного права Украины. Обосновано, что в науке хозяйственного права существуют значительные различия взглядов относительно этой системы, а также о роли различных источников права. Автор ставит вопрос об особенностях, месте и содержании актов Конституционного Суда Украины (КСУ) как самостоятельного источника права. Обращено внимание на важность реализации Конституции и законов Украины в хозяйственных правоотношениях на основании актов КСУ. Сформулирован вопрос о мониторинге фактического применения тех или иных источников, оценки их эффективности и необходимости в хозяйственном праве. Акцентируется внимание на необходимости обобщения и реального внедрения правовых позиций КСУ в практику органов законодательной, исполнительной и судебной ветвей власти относительно хозяйственных правоотношений. Подчеркнута необходимость конституционализации хозяйственных правоотношений путем широкого применения новейших методов формирования практики конституционной юстиции, в частности путем внедрения и применения нового института — конституционной жалобы. Даны рекомендации по совершенствованию правоприменительной практики реализации актов КСУ как источников хозяйственного права судами общей юрисдикции.

Ключевые слова: наука хозяйственного права, источники хозяйственного права, система, Конституция Украины, акты Конституционного Суда Украины, конституционализация.

S.V. Kampo

Nechaev & Partners Attorneys at Law, Kyiv, Ukraine

orcid.org/0000-0002-7169-0702

PERSPECTIVE ROLE AND PLACE
OF ACTS OF THE CONSTITUTIONAL COURT
OF UKRAINE IN THE SYSTEM
OF SOURCES OF ECONOMIC LAW

The author analyzes the system of sources of Economic Law of Ukraine, its theoretical and practical aspects. He notes that there are significant differences in the science of Economic Law about this system and also about the role of different sources. The article deals with the peculiarities, place and content of acts of the Constitutional Court of Ukraine as an independent source of Economic Law. For an in-depth analysis of the question posed, a deeper theoretical and historical analysis of the formation and origin of legal acts, which adequately give an understanding of the state of the system of sources of Economic Law as a whole, is carried out.

The author draws attention to the importance of implementing the Constitution and the laws of Ukraine in economic relations on the basis of the acts of this Court. The question arises as to the monitoring of the actual application of certain sources, the assessment of their effectiveness and necessity in the field of Economic Law. The author cites and analyzes specific acts of the constitutional justice body that serve as an example of their definition and use as sources of Economic Law.

Emphasis is placed on the necessity of generalization and real implementation of the legal positions of the Constitutional Court in the practice of the bodies of legislative, executive and judicial branches of power regarding economic relations. The need for constitutionalization of economic relations is emphasized by the widespread use of the newest methods of forming the practice of constitutional justice, in particular by the introduction and application of a relatively new institution of constitutional complaint.

Recommendations on improving the law enforcement practice of implementing acts of the Constitutional Court of Ukraine as a source of Economic Law by courts of general jurisdiction have been provided.

Keywords: science of Economic Law, sources of Economic Law, system, Constitution of Ukraine, acts of the Constitutional Court of Ukraine, constitutionalization.